

hi ajudés *prendens*, com sigui que al capdavall *conci-pere* en llatí, en el sentit propi i etimològic, ve a ser el mateix que *pr(eb)endere*. Llavors, tal com SERPE(N)S va donar *serp(s)* o ADJACE(N)S > *aize(s)* (veg. *EINA*), el nostre *PRAEGNE(N)S va esdevenir *prenys*; cf. també l'AQUA NASCENS dels nostres Pirineus > *Aiguaneix*, (*Font d'Aigua(d)assi*, *Font-Naix*, FONS NASCENS).

El testimoni més antic d'una forma com la franco-catalana es troba en figura llatinitzada, amb terminació restituïda falsament, en les *Leges Alamannorum* (princ. del S. VII i S. VIII, el ms. més antic és de 793), com *prignum jumentum* (134.4, M-Lübke, *KJRPb*. vi, 123), o sigui l'equivalent d'un fr. ant. *une jument prein*.

Altrament els llatinistes admeten que la forma més antiga de la denominació en llatí havia estat PRAEGNAS, -ĀTIS (Plaute, Terenci, Varró, Ciceró i algun autor tardà), la qual s'alteraria ja en *praegnans* per influència dels participis actius: al capdavall això pogué ser ja un primer pas cap a l'encreuament amb *inciens*, que hem hagut d'admetre. D'aqueix PRAEGNAS sortí l'*i. prena*.

Però altrament allò que es va fer fou donar a l'acusatiu *praegnatem* forma més netament femenina, mudant-lo en PRAEGNATA. D'aquí el cast. *preñada* i port. *preñada*: i en aqueixa variant passà també al cat. *prenyada*. «Sarraïna *prenyada* de cristià, enans que aja parit, no deu ésser venuda», *CostTort.*, 269; «N'Anrrich --- per ço cor sa muller és *prenyada*» a. 1300 (*BABL* III, 200); en StVicentF: «encara que la muller sie *prenyada*» (*Serm.* II, 173.6, de nou I, 17.27; *Quar.*, 280.44).

I vet aquí el que ens diu JRoig: «Si són *prenyades* / e ve a lum, / és llur costum, / a tres o quatre / fer-los debatre, / ab daus rifant, / o sorts gitant, / qual pare és», «altra vegada / que fon *prenyada* / --- / del vi novell / beure pres tema»; «per çuna y xara / dona morisca / set anys s'arrisca / restar *prenyada*, / descompanyada / del marit seu: / vengut si -l veu, / qu'és sua jura / la criatura»; «De fill santíssim / restà *prenyada*, / acompanyada / de son espòs, / lo ventre clos / sempre restant» (*Spill*, 5484, 6338, 8961, 11375, i encara 4731). «Per hont passaré més avant? / --- / per aquesta ribera avall / —Decanteu's, donas *prenyadas*, - els infants no hi meren mal!», *Tres Estudiants de Tolosa* (MilàF, *Romillo.*, 208D: 'no hi tenen culpa, i jo els podria matar'). A diferència del cat. oriental, l'occidental, igual que el cast. *preñada*, diu *vaca preñada* (Tavascan i Tor de V. Ferrera, 1932.4).

DERIV.: *Emprenyar* 'fecundar (una dona, una femella)' [fi S. XIII]: «si algú *emprenyarà* la sua sarraïna, la creatura aquela deu ésser de continent batejada ---», *CostTort.* (ed. Ol., p. 269); «si lo cavall o guaran, tor, mardans o boc o verres <d'>algú, *emprenyen* les egües, vaques, ovelles, cabres o truges d'altre, ço que d'aquests *emprenyaments* ix, és tot del senyor --- de les coses femenines».

D'altra banda es construí com reflexiu per a 'concebre': *ibid.* (p. 214); «la muller --- de aquell ric hom, era desiuçosa molt de haver infants; en aquella ciutat

havia una fembre falça, e pençà com pogués haver grans diners d'aquella dona, a la qual anà dir que ella li donaria a menjar coses, per les quals se poria *emprenyar*», Llull (*Merav.*, *NCl.* II, 83; *Ag.* I, 188); «no passà molt temps que Griselda s'*emprenyà*», BMetge (*V. e Griselda*, 26.24); «sentenciada / per a penjar, / féu-se *emprenyar* / a un bergant: / articulant / de son *prenyat*, / fou prorrogat / l'executar; / per escapar, / pres per partit, / havent parit, / fort treballàs / prest s'*emprenyàs*, / quatre vegades / continuades». Amb paper causatiu: «Na Sarra ahí / çno requerí / fer *emprenyar* / sa moça Agar / dejús sa falda?», JRoig (*Spill*, 3442, 3452, 8724).

En participi passiu ja el trobem en Llull: «La fembra --- con és *emprenyada* ---», *Do. Pu.* (Gili, p. 234). Vegeu-ne un altre d'*emprenyar* en StVicentF (*Serm.* I, 121.31); i en el Glossari de les *VidesR* n'hem recollit de *enpre<n>yar* tr. 'fer prenys', i del reflexiu, per a 'concebre'. Avui aquest derivat en *em-*, s'ha antiquat en l'ús comú, i el mot no ha quedat més que com a terme grosser i brutal per dir 'molestar fonament (algú)', d'on *emprenyar-se* 'enfollonir-se, irar-se': això ens fa l'efecte d'una degeneració molt moderna, però és curiós trobar aquest ús en un doc. de Lleida dels anys 1200-1210, altrament escrit en un llenguatge ple d'occitanismes i de formes llatinitzants «per zo que meils pogués *enprennar* lo poble de Lérida, comprà (vit), dels bailles del seignor rei, los dreidz de la justícia», *BABL* VII, 169.

Emprenyador, -ora: «may s'*emprenyava* / --- / ella no dexa, / cercar metgeses, / velles urqueses, / *enprenyadores*: / les banyadores ---», JRoig (*Spill*, 4529).

Avui més aviat ho tenim reduït a la forma sense prefix, *prenyar*: «permetre que un altre lluiti per nosaltres, és com ara fer *prenyar* la dona pel veí; per això el fusell ha d'ésser una eina tan usual com la cullera i la forquilla ---», Coromines (*Silèn* XIX, *O. C.*, 49a44).

Prenyat m. 'estat de la dona prenys': «a ell no era honor de tenir una dona aytal com aquella en presó, majorment com fos *prenyada*, e havien reguart que no s'afollàs del *prenyat* per dolor, si-s vis en presó», Desclot, § 135 (*NCl.* IV, 97.21); també en StVicentF (*Serm.* II, 20.8, cita en *grandios GRAN*) i en JRoig (cita d'*emprenyar*); «--- la donzella se *emprenyà* --- —Lo teu *prenyat* descobrirà lo nostre deffalment—. --- Lo seu *prenyat* amagat ---», *Decam.* VI, § 7, 324.10, 324.20. + «*Desemprenyar* 'fer perdre l'embaràs': «l'havia fet *desemprenyar*», *ib.* IX, § 2, 521.4f. (*spregnare* en l'original).

Prenyat 'fetus, embrió' [1249, supra]: «la aorta --- lo ram més chíc va al davant envers lo lumbrífol, y en les *prenyades* dóna esperiat al *prenyat*», OPou (*TbPu.*, 274). «A Noruega, la mare del fill natural té el deure d'avisar el seu *prenyat* a l'administració», Coromines (*La Sobirania de les Persones Polítiques*, *O. C.*, 1402b5). *Preny* m. id., més rar: «això sembla el *preny* de la reina Draga, que feia córrer que estava *prenyada* i no tenia més que el greix d'una bona vida», Amadeu Vives carta a Coromines, 6-xi-1918.